

MEDIAATTORI 2024

Mediaattori!

MEDIASIVUTUKSEN
TIEDOTUSLEHTI

voima

Pääkirjoitus

MEDIAATTORI on Voima-lehden mediakasvatuseron liitteenä julkaistava tiedotuslehti. Siinä esitellyt opetusmateriaalit on koottu yhteistyössä Mediakasvatuseron kanssa. Voiman 1/2024 ja sen Mediaattori-liitteen sisältötuottamiseen on osallistunut edustajia Mediakasvatuserasta, Koulukinosta ja Suomen Rauhanpuolustajista. Mediaattori on osa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa "Kansat ja valtiot" -mediakasvatushanketta, jota Voima koordinoi, jonka kumppaneita ovat Koulukino, BMOL ja Rauhanpuolustajat. Voiman vastaavana päätoimittajana on Emilia Miettinen ja liitteen Hanna Niittymäki. Suuren osan jutuista ovat tuottaneet Rauhanpuolustajien Tottelemattomuuskatamien opiskelijat. Painopaikka: Alma Manu Tampere. Painos 60 000.

Kannen kuva:
Nauska

Älytöntä menoa

HALUAISIN KÄYTTÄÄ tämän tilaisuuden tunnus- taakseni, etten saa itseäni millään kiinnostumaan ti- pan tippaa tekoälystä. Se on epäilemättä virhe. Ei siis se tunnustaminen, vaan se kiinnostumattomuus. Ilmei- sesti tekoälyllä on paljonkin vaikutusta sekä omaan että lajitovereideni elämään. Kuulemma Europolin tuoreen raportin mukaan jopa 90 prosenttia median sisällöstä tulee olemaan tekoälyn luomaa vuoteen 2026 mennessä. Sehän on ihan kohta. Mannerheimin lastensuojeluliiton koulu yhteistyön ja digitaalisen nuorisotyön päällik- kö **Paula Aalto** kehottaa suhtautumaan uimataitton mediavirroissa yhtä vakavasti kuin kansalliseen ylpey- teemme eli järvissä ja muissa jorpakoissa uimisen tai- toomme. Joku läheinen voisi kenties ohjata minut edes alkeisuiimakouluun kiireen vilkkaa, ennen kuin älyttö- myyteni alkaa olla liian silmiinpistävää.

Sekin on muuten älytöntä, miten käsittämättömän harvoilla valtaväestön edustajilla tai muillakaan on kon- takteja Suomessa viisisataa vuotta asuneeseen vähem- mistöön romaneihin. Tulen pohjattoman surulliseksi, kun ajattelen miten paljon ennakkoluuloja romaneihin edelleen liitetään. Suuri osa näistä ennakkoluuloista on negatiivisia ja nekin, jotka eivät ole, ovat kuitenkin vain luuloja. Paras tapa päästä ennakkoluuloistaan on tutustua syvällisemmin luulon kohteeseen. Voit aloittaa vaikka lu- kemalla tästä lehdestä **Carmen Valeriuksen, Natasha ja Janita Rothin ja Dimitri Lindgrenin** haastattelun ja sen jälkeen kuuntelemalla heidän tuottamaansa *Romani- podcastia*.

Älyä haastavaa sisältöä tässä lehdessä tarjoaa myös ymmärryksen lisääminen pimeistä käytännöistä ja siitä, miten somejätit tekevät rahaa sinun ja minun tunteilla.

Vielä viimeiseksi haluan nostaa esiin artikkelin Muun- lajiset mediassa. Tunnustan, etten ole ennen tullut lain- kaan ajatelleeksi, millaisin sanoin ja ilmauksin eläimet mediassa ja journalismissa esitellään ja miten vahvasti nämä esittämisen tavat ohjaavat mielikuviamme. Vastedes yritän pysyä tarkkana muunlajisten kanssa.

Kädessäni on kaikkien aikojen viides *Mediaattori*. Ky- seinen lehti esittelee maamme parhaita mediakasvatuksen materiaaleja teemoittain ryhmiteltynä ja taustoittaa kiin- nostavia mediaailmiöitä.

Terveisin,

HANNA NIITTYMÄKI

joka enimmäkseen identifioituu rauhan- kasvattajaksi, mutta viettää jo viidettä tammikuutaan mediakasvattajana.

P.S. Mediaattorin nettiversiossa on suorat linkit media- kasvatuseron materiaaleihin.

Kuva: Nauska

Romani-pod

Jos olet viimeiset 500 vuotta unohtanut tutustua Suomen romaneihin, tee se nyt.

TEKSTI **KUKKA-MARIA AHOKAS** KUVA **NAUSKA**

ROMANIT ovat Suomen vanhimpia vähemmistöjä, mutta tiedetäänkö heis- tä tarpeeksi? Aika olisi, **Natasha Roth, Carmen Valerius, Dimitri Lindgren** ja **Janita Roth** ajattelivat, tarttuivat mikrofoniin ja aloittivat *Romani-podcastin* tuotannon.

"Halusimme vaikuttaa siihen, mitä Suomessa ajatellaan romaneista. Monesti romanit eivät saa tilaisuuksia itse sanoit- taa asiaa, ja halusimme puhua rehellisesti siitä, mitä kulttuuri meille merkitsee", Car- men sanoo.

Kaikki ovat olleet mukana romaniakti- vismissa ja vaikuttaneet eri foorumeilla. Serkukset Natasha ja Janita Roth ovat tunteneet "aina", muut olivat toisilleen hyvänpäiväntuttuja sukulaisten kaut- ta, kunnes kaikki neljä olivat muutamia vuosia sitten vaikuttamistyömatkalla tu- tumassa Bulgarian romaneihin. Ajatus podcastin perustamisesta lähti liikkeelle.

"Inhoan jaksosia", Dimitri toteaa hir- tehisesti jaksossa *Kootut ennakkoluulot*. Valtaväestöllä on edelleen tragikoomisen stereotyyppisiä oletuksia vähemmis- töstä, jonka kanssa se on asunut samassa maassa yli 500 vuotta. Tekijöitä kismittää myös, miten yksipuolista median kuvasto edelleen on. Sen sijaan, että kysyisi roma- nilta, ajatko Mersulla Vermoon ja povaat- ko, kiinnostuneet voisivat tietää muutakin. Esimerkiksi sen, miten sanotaan romani- kielellä hyvää päivää, *tšihko diives*.

Toisaalta tämäkään ei ole tarpeen, jotta romaneihin voisi tutustua, nuoret sanovat. Valtaväestöön kuuluvat jännittävät roma- nien kohtaamista turhaan, koska pelkää- vät tekevänsä jotain väärin. Kulttuuriset tavat ovat kuitenkin perhekohtaisia ja koskevat vain romaneita, eivät muita.

"Jos joku asia kiinnostaa, älä oleta, vaan kysy. Harvoin vastaus on, että en ker- ro sinulle mitään. Olemme suurimmaksi osaksi avoimia ja halutamme avata kult- tuuria", Janita sanoo ja muut nykyttelevät ympärillä.

Yksi mielipide ei edusta yhteisöä

Natasha ja Dimitri pitivät hiljattain mediakoulutuksen journalismiopiske- lijoille. Natasha kertoo, miten havahtui analysoidessaan median luomaa kuvaa romaneista: aina kun romaneista uutis- oidaan, artikkelien kommenttikentät täyttyvät stereotyyppioista, rasismista ja puhtaasta vihasta. Se ei ole ihme, kun katsoo uutisten sisältöä.

"Siitä, missä valossa romanit tuodaan esille, käy hyvin ilmi, että toimittajilla ei ole tietoa romanien historiasta. Roma- nit ovat vähemmistönä lähtökohtaisesti huonommassa asemassa, mikä olisi hyvä ymmärtää, kun uutista lähdetään raken- tamaan", Natasha sanoo.

Etnisen tai kulttuurisen taustan mai- nitseminen ei ole yleensä tarpeen. Toimit- tajat haluavat tuoda sen kuitenkin usein ilmi vaikka kiertoilmaisuin kuten "suoriin housuihin pukeutunut mies", jolloin yleisö heti arvaa, mistä vähemmistöstä puhu- taan. Hyvin usein se ei ole uutisen kan- nalta olennaista.

Dimitri huomauttaa, että toimittajat lankeavat usein myös toiseen sudenkuop- paan: yhden ihmisen mielipide alkaa hel- posti edustaa koko yhteisöä. Toimittajat soittavat helposti kerta toisensa jälkeen samoille, julkisuudessa aktiivisesti esiin- tyville henkilöille, kun tarvitsevat kom- menttia "romaniyhteisöltä". Kun samojen yksittäisten henkilöiden kommentit tois- tuvat mediassa vuodesta toiseen, ne al- kavat vaikuttaa romaniyhteisön yleiseltä mielipiteeltä.

"Usein sellaiset, jotka ovat päässeet tähän [kommentoijan] asemaan, eivät välttämättä elä romanikulttuurin sisällä tai heitä ei ole romaniksi tunnistettavis- sa. Silti he puhuvat koko yhteisön suulla, ja sitten koko yhteisö leimataan", Dimit- ri sanoo. Taipumuksena on esimerkiksi ongelmien silottelu. Jos joku mediakom- mentaattori sanoo, että ei ole koskaan ko- kenut syrjintää, se ei tarkoita, etteivätkö muut romanit sitä kokisi.

Muutosta on silti ilmassa.

Media nostaa useammin esiin myös romanien onnistumisia, nuoret sanovat. Ylen *Romano miritz* on yksi tunnetuim- mista romanikulttuurista kertovista oh- jelmista, ja sen rinnalle on noussut sosiaa- lisen media, josta Carmen suosittelee erityisesti Tiktokia. Se on noussut suureen suosioon Suomen romaninuorten keskuu- dessa, minkä myötä romanivaikuttajia on siirtynyt sinne. "Suosittelem seuraamaan Suomen romaniyhdistystä, jolla on tosi kivaa sisältöä, ja kaikki sisältö pohjautuu faktoihin."

Kertokaa romaniholokaustista kouluissa

"Yläkouluissa pitäisi jatkossa käsitellä enemmän romanien historian synkintä osuutta, holokaustia", Natasha lähettää terveisensä opettajille. Natsi-Saksassa jopa puolitoista miljoonaa romania joutui kes- kityslaireille. Silti asiasta ei ole juuri mai-

cast kuuluu kauas

CARMEN VALERIUS
Ikä: 28
Asuinpaikka: Vantaa
Ammatti: Suomen Romaniyhdistys ry:n nuorisotyön koordinaattori
Harrastukset: humanitaarinen vapaaehtoistyö

NATASHA ROTH
Ikä: 27
Asuinpaikka: Ähtäri
Ammatti: lähihoitaja, romaniaktivisti
Harrastukset: käsityöt, Elvis Presley

DIMITRI LINDGREN
Ikä: 26
Asuinpaikka: Vantaa
Ammatti: Suomen Romaniyhdistys ry:n nuorisotyön koordinaattori, aktivisti
Harrastukset: musiikin tekeminen, graafinen suunnittelu, pianonsoitto, laulaminen

JANITA ROTH
Ikä: 28
Asuinpaikka: Vantaa
Ammatti: sosionomi, varhaiskasvatuksen opettaja
Harrastukset: matkustelu ja musiikki

nintoja koulukirjoissa, ja toista maailmansotaa käsittelevissä luvuissa asia kuitataan mainitsemalla, että Saksassa vainotuksi joutuivat ”muutkin vähemmistöt”. Näin Natasha muistaa itse lukeneensa kahdeksannen luokan historiankirjasta. Asia jäi kaiheartamaan hänen mieltään.

Pari vuotta sitten hän pääsi vaikuttamistyön kautta osallistumaan Puolassa pidettävään *Dikh he na bister* -tapahtumaan (suomeksi: Katso, älä unohda). Kokemus oli mieleenpainuva. Romanien holokaustin eli *samudaripen* muistopäivää vietetään aina elokuun toisena päivänä, jolloin natsit murhasivat tuhansia romaniperheitä Auschwitz-Birkenauissa vuonna 1944.

”Olisi äärettömän tärkeää, että tästä kerrottaisiin kouluissa ihan jo yleistiedon vuoksi. Lisäksi Suomen kouluissa opiskelee romanilapsia, jotka eivät ole kuulleet romanien vainoista”, Natasha sanoo.

Carmenin mukaan opetussuunnitelmassa on muutenkin hyvin vähän mainintoja romanikulttuurista, mutta Opetushallituksen sivuilla ja Suomen

romaniyhdistyksellä on materiaaleja opettajille, jotka haluavat kertoa aiheesta.

Sillanrakentajia tarvitaan

Turvallisuudentunteen vuoksi vähemmistöt elävät usein omissa piireissään. Kontakteja valtaväestön ja romanien välillä tarvitaan, jotta tieto lisääntyisi. Mitkä ovat hyviä esimerkkejä siltojen rakentamisesta?

”Vantaan ja Helsingin kaupungit ovat palkanneet muun muassa nuorisopalveluihin paljon romaneita, millä on ollut tosi iso merkitys monien lasten ja nuorten elämään. Kun he näkevät romanit ihan perustyöntekijöinä, he pääsevät tutustumaan kulttuuriin”, Carmen sanoo. Muutenkin työpaikoilla syntyy luontevia kontakteja.

Voisiko valtaväestö opetella romani-kieltä? Se ei juuri kaalen kieltä tunne, ja syyt ovat historiassa. Etenkin Iäkkäämpi romanisukupolvi on ollut perinteisesti sillä kannalla, että kieli pitää yllä yhteisön sisäisenä asiana.

”Ymmärrän miksi”, Dimitri sanoo. Hän on joukosta ainoa, joka osaa kieltä sujuvasti.

”Vanhemmilla sukupolvilla on ollut pelkona assimilaatiopolitiikka, josta on syntynyt halu suojella kieltä ja pitää se romanien keskuudessa. Historiassa nimenomaan kieli on ollut suojamekanismi. Jos on ollut tilanteita, jolloin on tarvinnut varoittaa muita romaneita, se on puhuttu romanikielellä.” Suomen noin 10 000 romanista enää harva puhuu kieltä sujuvasti, mutta nykyisin sitä voi opiskella Helsingin yliopistossa sekä humanistisen tiedekunnan että avoimen yliopiston puolella.

Valtakunnanpolitiikka on oma lukunsa. Dimitri sanoo, että sitten kun Suomeen valitaan ensimmäinen romanitaustainen

kansanedustaja, vähemmistön asema voi radikaalisti parantua.

Tulevaisuudessa romanien kansallispäivääkin 8.4. voitaisiin viettää näyttävämmiin. Muualta Euroopasta voisi ottaa mallia. Esimerkiksi Bratislavassa järjestetään vuosittain suuri romanikulttuurin festivaali, joka houkuttelee runsaasti kävijöitä, sekä romaneja että valtaväestöä. Romanimusiikki ja tanssiesitykset ovat sen suurin vetonaula.

Romani-podcast on tuotettu yhteistyössä tätä lehteä julkaisevan Voima Kustannuksen kanssa.

Romanitietoutta kouluihin

Amengo skoola, Suomen Romanifoorumin ja Nuorten Akatemian tuottama pedagoginen menetelmäpakka esittelee romanien historiaa, tapakulttuuria ja nykypäivää. Yläkouluille ja toisen asteen oppilaitoksille suunnattu pak-

ka sisältää harjoituksia ja sen rinnalla julkaistaan opettajan opas, josta saa tietoa yhdenvertaisuuden edistämisestä kouluympäristössä. Oppilaitokset voivat tilata materiaalia maksutta osoitteessa www.subjectaid.fi

Manipulatiivinen muotoilu

Pimeillä käytännöillä tarkoitetaan verkkosivujen, sovellusten ja muiden käyttöliittymien suunnitteluratkaisuja, joilla ohjataan käyttäjiä tekemään itselleen epäsuotuisia ratkaisuja.

TEKSTI JULIUS HALME KUVA RIINA RANNASMAA

OLETKO NÄHNYT verkkokaupassa ilmoituksen, jossa lukee ”Kiirehdi! Vain yksi jäljellä!”? Tai tilannut palvelun ilmaisen kokeilujakson, jonka loputtua oletkin automaattisesti joutunut maksamaan kuukausimaksun? Klikannut verkkosivulta löytyvää isoa latauspainiketta, joka on ohjannu sinut aivan muualle?

Näiden kaltaisia suunnitteluratkaisuja kutsutaan *pimeiksi käytännöiksi*. Niillä harhautetaan kuluttajaa tekemään itselleen epäsuotuisia ratkaisuja. Pimeitä käytäntöjä voi esiintyä verkkosivuilta, ohjelmistoissa, mobiilisovelluksissa tai muiden käyttöliittymien ja palvelupolkujen rakenteissa. Yleisyydestään huolimatta ne ovat usein lainvas-
taisia, tai vähintään lain harmaalla alueella.

Yksinkertaisimmillaan manipulatiivinen käytäntö voi tarkoittaa käyttöliittymän visuaalista muokkaamista. HubSpot-sivuston ylläpito huomasi, että painikkeen värin muuttaminen vihreästä punaiseksi lisäsi klikkauksia 21 prosenttia. Kielten opiskeluun tarkoitettu palvelu, Duolingo,

puolestaan käyttää hyväksi käyttäjien tunne-reaktioita. Palvelua irtisanotessa ruutuun ilmestyy itkevä pöllömaskotti.

Pois pääsystä tehdään vaikeaa myös Metan uudella Threads-alustalla, jossa on yli kymmenen pimeää käytäntöä. Threadsiin liitytään usein Instagramin kautta ja palveluiden tilit linkitetään keskenään. Pian käyttäjä kuitenkin huomaa, ettei Threads-tiliä voi poistaa ilman, että poistaa myös Instagram-tilinsä. Threads-käyttäjätilin voi ainoastaan deaktivoita, jolloin sillä on edelleen pääsy käyttäjänsä dataan. Pahanil-
kisimmät käytännöt liittyvätkin usein tietojen keruuseen.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto listaa kolme kysymystä, jotka voit esittää itsellesi pimeiden käytäntöjen vaikutusten välttämiseksi:

- Ymmärrätkö, millaisen valinnan olen teh-
mässä?
- Pyrkiikö yritykseen ohjaamaan valintojani?
- Toiminko nyt niin kuin olin alunperin suunnit-
teltu toimivani?

Lisää esimerkkejä pimeistä käytännöistä voi lukea Kilpailu- ja kuluttajaviraston sivuilta tai Deceptive Patterns -sivustolta osoitteesta www.deceptive.design.

Tekoälyopas

TUOTTAJA: Faktabaari

SISÄLTÖ: Tekoälyopas taustoittaa generatiivista tekoälyä kahdeksan kirjoittajan näkökulmista. Opas on kirjoitettu mahdollisimman selkeästi, jotta sitä olisi kenen tahansa helppo lukea ja ymmärtää.

Älyä tekoälyä!

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Tekoälyn perusteita helposti sulatettavassa muodossa: videoina, teksteinä, testeinä ja tehtävinä. Mukana on seuraavia näkökulmia: tekoälyn perusteet ja logiikka, tekoälyyn liittyvä medialukutaito ja eettiset kysymykset. Osa tehtävistä on suunniteltu erityisesti koulukäyttöön.

Minding media

TUOTTAJA: Mediametka

SISÄLTÖ: Alakoululaisille suunnattu opetusvideokirjasto ja tietovisa, Minecraft Education Worlds -peliseikkailu ja medialukutaidon tunti-suunnitelmapaketti.

Digitaalinen informaatio- lukutaito-opas

TUOTTAJA: Faktabaari

SISÄLTÖ: Opas sisältää 16 lyhyehköä artikkelia. Aiheina kriittinen lukutaito netissä, somekäyttäytymisen trendit, algoritmitietoisuus, poliittinen propaganda ja faktantarkistus. Materiaali sopii kasvattajien täydennyskouluttautumiseen ja opiskelijoille.

Polkuja uusiin mediailmiöihin

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Materiaalisarja sisältää opettajalle yhdeksän eriaiheista tekstiä ja videota, sekä jokaisesta aiheesta tietotekstit ja tehtävät oppilaille. Aiheita ovat botit arjessa, algoritmit, deepfake, some-hyvinvointi ja kryptovaluutat. Tehtävät on suunnattu yli 13-vuotiaille oppilaille.

Media Coach verkkokurssi

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Kokonaisuus koostuu neljästä erillisestä kurssista: kriittinen medialukutaito digitaalisessa arjessa, sosiaalinen hyvinvointi digitaalisessa arjessa, fyysinen ja psyykinen hyvinvointi

digitaalisessa arjessa sekä tutkimusmatka tulevaisuuden mediataitoihin. Kohdennettu nuorten parissa toimiville.

Vainua viherpesu -opas

TUOTTAJA: Eetti

SISÄLTÖ: Tietoa ja ideoita mainoksissa tapahtuvan viherpesun käsittelyyn. Mitä viherpesulla tarkoitetaan ja miten se näkyy mainonnassa? Lisäksi oppaasaa on esimerkkimainoksia ja tehtävänk-
kejä nuorten kanssa työskentelyyn.

Pimeät käytännöt tutuiksi -kurssi

TUOTTAJA: Kilpailu- ja kuluttajavirasto

SISÄLTÖ: Mitä tarkoitetaan pimeillä käytännöillä ja miten ne voivat vaikuttaa kuluttajan valintoihin? Opi tunnistamaan käyttäjiä ohjailevia suunnitteluratkaisuja eli niin sanottuja pimeitä käytäntöjä (*dark patterns*).

Mediawatch-peli

TUOTTAJA: CRITICAL-tutkimushanke

SISÄLTÖ: Pelistä saa palautteen omasta diagrammien lukutaidostaan, ja se ohjaa pelaajaa huomaamaan mahdolliset manipuolinnin keinot.

Pelikulttuuri vailla myrkyllisyyttä

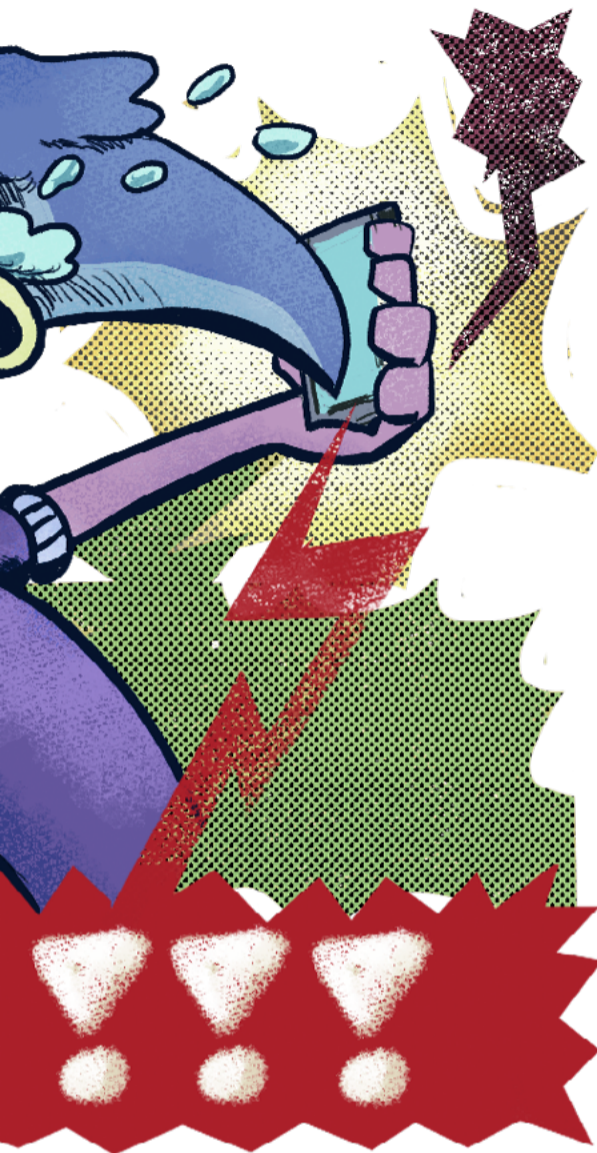
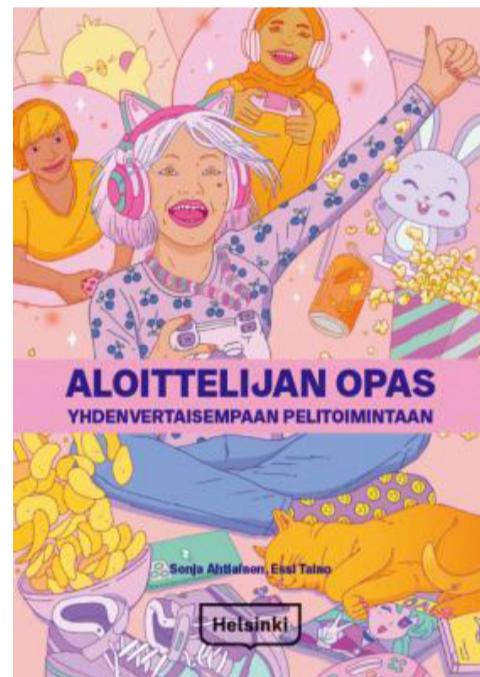
TEKSTI HANNA NIITYMÄKI

MEITÄ (vanhempia, opettajia jne.), joilla ei ole lainkaan omaa kokemusta e-pelaamisesta, tuntuu huolestuttavan ennen kaikkea nuorten pelaamiseen käyttämä aika.

Mutta pelaaminen ei suinkaan ole vain aivotonta ajanvietettä, joka vietetään poissa kirjojen ääreltä tai pihaleikeistä. E-pelit ovat kokonaan oma maailmansa, joita usein pelataan yhdessä muiden kanssa. Nämä muut saattavat olla hyvinkin tuttuja tai täysin tuntemattomia.

On näin ollen oikein tervehtullutta, että Helsingin kaupungin Non-Toxic – syrjimättömän pelikulttuuri -hanke on tuottanut *Aloittelijan opas yhdenvertaisempaan pelitoimintaan* -oppaan kaikille nuorten ja digitaalisten pelien parissa toimiville aikuisille.

”Oppaan teemoina ovat pelikasvatus, tunnekasvatus, pelitoiminnan taustarakenteet, turvallisempi tila sekä viestintä. Julkaisun tarjoamia työkaluja ovat esimerkiksi yhdenvertaisuussuunnitelma, eettinen ohjeisto, häirintäyhdyshenkilötoiminta sekä turvallisemman tilan periaatteiden rakentaminen. Tämän lisäksi se tarjoaa vinkkejä saavutettavampaan viestintään sekä esteettömän pelaamisen huomioimiseen.”

Peli on vapaasti käytettävissä nettiselaimilla. Peli sopii yläkouluun ja toiselle asteelle.

Medialukudiplomi

TUOTTAJA: Uutismedian liitto

SISÄLTÖ: Oppilaat lukevat lukuvuoden aikana kymmenen ikätasolleen sopivaa aikakaus- ja uutismediassa julkaistua juttua ja tekevät niihin liittyvät tehtävät. Juttupaketit koostuvat JSN:n Journalistin ohjeisiin sitoutuneiden sanoma- ja aikakauslehtien artikkeleista. Juttupaketteja on 1.-9.-luokille

Digiprofiilitesti

TUOTTAJA: Sitra

SISÄLTÖ: Testi auttaa ymmärtämään omaa digitaalista käyttäytymistä sekä vaikutusmahdollisuuksia itsestä kertyneen datan käyttöön. Testin lopussa saa oman digiprofiilin sekä vinkkejä, joiden avulla voi suojata yksityisyyttä ja ymmärtää digitaalisen maailman lainalaisuuksia paremmin.

Huijausinfo.fi

TUOTTAJA: Kuluttajaliitto

SISÄLTÖ: Huijarit kuriin! -hanke keskittyy digihuijausten ennaltaehkäisyyn ja huijausten uhrien tukemiseen. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta erilaisista huijauksista netissä: Miten tunnistaa huijausyritys ja miten toimia, jos joutuu huijatuksi?

Medialukutaitoa vastamainoksista

TUOTTAJA: Eetti

SISÄLTÖ: Opas neuvoo, kuinka ohjataan (10+ vuotiaille) sopiva vastamainostyöpaja. Tavoitteena on opettaa lapsia ja nuoria tarkkailemaan systemaattisesti markkinointiviestintää ja keskustelemaan tuotteiden taustalla vaikuttavista ilmiöistä.

Caawinaad-materiaali

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura & Suomi-Somalia Seura

SISÄLTÖ: Verkkotestejä ja korttipakka, joiden avulla voi testata ja vahvistaa medialukutaitoaan. Materiaalit saatavilla suomeksi ja somaliaksi.

Yle Triplet - uutisista oppimateriaalia

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Palvelu auttaa kytkemään ajankohtaiset asiat osaksi opetusta. Tripletin ydin on jokaiseen uutisvideoon tehty taustamateriaali ja tehtävät. Sovellus opettaa oppilaille medialukutaitoa ja luo linkin koulussa opetettavien asiasisältöjen ja uutisten välille.

Tarina kuluttajuudesta

TUOTTAJA: Kilpailu- ja kuluttajavirasto

SISÄLTÖ: Kuusi jatkokertomusta tehtävineen. Suunniteltu 4.-7.-luokkalaisille.

Medialautanen

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Median ruokasisältöjen kriittistä arviointia ja ruokalehden tekoa. Medialautaselta voi poimia omia aineistoja eskarista yläkouluun.

Muunlajiset mediassa

Media on osaltaan luomassa, ylläpitämässä ja muovaamassa käsityksiä muunlajisista eläimistä.

TEKSTI OONA ROHDE KUVA SAM WILD

"VALKOPOSKIHANHIEN etujoukot saapuneet jo Pohjois-Karjalaan". "Vieraslajit vaanivat myös pinnan alla, eikä niistä pääse kokonaan eroon millään". "Rottasota jatkuu Joensuussa". Muun muassa tällaisin sanankääntein eläimistä uutisoidaan. Muunlajiset eivät pysty puhumaan puolestaan, joten eläinrepresentaatio jää meidän ihmisten tehtäväksi.

SEY (Suomen eläinsuojeluyhdistys) on koostanut eläinlähöisen journalismin oppaan, joka pureutuu juuri eläimiä koskevan journalismin problematiikkaan. Opas tarjoaa seikkaperäiset valmiudet vastuullisen eläimiä koskevan journalismin tuottamiseen toimittajille, kuvajournalisteille ja toimituksellista työtä tekeville. Median kuluttajille opas tarjoaa välineitä medialukutaidon ja mediakriittisyyden kehittämiseen.

"Ihmisenäkökulma on se, mistä käsin asioita tarkastellaan ja kehystetään", tekstin koostanut **Sari Toivola** kertoo. Hän on eläinten hyvinvoin-

tiin erikoistunut viestinnän asiantuntija. Vallitsevaa eläin-diskurssia hän kuvailee muunlajisia eläimiä lähtökohtaisesti esi-neellistäväksi.

"Eläintä välinearvoistava keskustelu syrjäyttää muunlajisen yksilön itseisarvon, kun elävistä yksioista puhutaan esimerkiksi 'biomassana.'" Ilmiölle on olemassa nimikin: spesismi.

Eläinten hyväksikäyttö nauttii sosiaalista lisenssiä

Spesismi eli lajisorto on sisäänrakennettu ihmiskeskiseen ajatteluun ja vaikuttaa taustalla usein tiedostamatta. Jo eläinmedian nisäkäs-keskeisyydessä tullaan ihmiskeskisten asenteiden äärelle. Evoluutiivisesti ihmistä lähellä olevat eläimet korostuvat, ja paitsioon jäävät esimerkiksi kalat ja matelijat sekä laaja joukko selkärangattomia. Inklusiivisuuden tulisi kuitenkin toteutua journalistisessa tekstissä yli lajirajojen.

Ihmisen muunlajisiin kohdistama toiseuttaminen ilmenee viestinnässä muun muassa vi-nouttavien sanavalinnoin ja äänenpainoin. Toivola luettelee sen tavallisiksi ilmenemismuodoiksi muunlajisten toimijuuden häivyttämisen, konfliktien korostamisen ihmisen ja muunlajisten välillä ja keskustelun painottumisen eri ihmis-

Toivoa ja toimintaa

TUOTTAJA: BMOL, Voima-lehti,

Rauhanpuolustajat

SISÄLTÖ: Neljä osiota, joissa on video, ppt-esitys ja noin kymmenen tehtävää kussakin: ilmastonmuutos, maailmankauppa, sukupuolten tasa-arvo ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Tehtävissä ideoidaan supersankareita, analysoidaan vastamainoksia, opetellaan kuvien tulkitusta, tutustutaan kuluttajazombeihin, murretaan myyttejä ja harjoitellaan tunnetaitoja. Suunnattu yläkouluun ja toiselle asteelle.

Agenda 2030 artikkelit

TUOTTAJA: BMOL, Voima-lehti, Rauhanpuolustajat

SISÄLTÖ: Voima-lehden vuosina 2021-23 julkaistua 17 artikkelin sarja. Sopii useiden aineiden lukemistoksi yläkouluun ja toiselle asteelle, kuten myös kaikille kansalaisille.

Kriittisen ajattelun aamukahvit -videosarja

TUOTTAJA: Taksvärkki

SISÄLTÖ: Asiantuntijat pohtivat maailmankuvan muodostumiselle keskeisiä asioita, kuten sosiaalista mediaa, globaaliin etelään liitettyjä mielikuvia sekä käsityksiä kulttuureista ja identiteeteistä. Mukana kuusi videota. Kohderyhmä 13+.

Maailman äänet

TUOTTAJA: Taksvärkki

SISÄLTÖ: Erityisesti yläkoululaisille suunnattu materiaali, joka ohjaa vallalla olevien normien ja valtarakenteiden kyseenalaistamiseen globaaleista näkökulmista. Opas sisältää 20 toiminnallista harjoitusta.

Läntisen tuolla puolen

TUOTTAJA: Rauhanpuolustajat

SISÄLTÖ: Sivusto ohjaa tarkkailemaan lännen ja ei-lännen representaatioita ja niihin liitettäviä mielikuvia. Mukana on harjoituksia, videoita ja muita aineistoja. Kohderyhmänä yläkoulu, toinen aste ja muut kansalaiset.

Aatos ja Amine

TUOTTAJA: Rauhankasvatusinstituutti

SISÄLTÖ: podcast, Aatos ja Amine -dokumenttielokuvaan ja katsomusdialogiin liittyvät 12 harjoitusta.

Sanoista tehty

TUOTTAJA: Plan

SISÄLTÖ: Yläkoululaisille ja sitä vanhemmille suunnitellut 3 x 90 minuutin työpajaohjeet liittyen tyttöjen oikeuksiin. Materiaalin tukena toimii Sheboard-applikaatio.

Kulttuurit ja katsomukset mediassa

TUOTTAJA: Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry

SISÄLTÖ: Kulttuuri- ja katsomustietoinen materiaalipaketti, joka tarjoaa nuorille eväitä ymmärtää polarisaatiota ja vihapuhetta ja toimia rakentavasti kohdatessaan näitä ilmiöitä. Materiaalit ohjaavat nuoria analysoimaan kriittisesti kulttuureihin ja katsomuksiin liittyvää sisältöä mediassa.

Kenen äänellä?

TUOTTAJA: Interpedia

SISÄLTÖ: Materiaalin tavoitteena on herättää pohtimaan lasten ja nuorten kuvien ja tarinoiden käyttöä mediassa, yksityisyyden suoja sekä median luomia mielikuvia globaalin etelän maista. Mukana videoita Nepalista ja yhdeksän harjoitusta. Kohderyhmä yläkoulu ja toinen aste. Materiaali myös ruotsiksi.

Miten puhua lapselle sodasta ja luoda turvaa

TUOTTAJA: MLL

SISÄLTÖ: Vanhempainiltamateriaalia sota-uutisiin ja 4.-9.-luokkalaisille oppituntisisältöjä, joissa käsitellään uutisoinnista heräviä tunteita, puhutaan luotettavasta uutisoinnista ja vähennetään syrjintää ja kiusaamista.

ryhmien väliseksi väännöksi, kuten vegaanien ja sekaanien keskinäiseksi nahisteluksi ilman että eläimiä otetaan keskustelussa huomioon. Myös uhka- ja viholliskuvien luominen on tyypillistä, jopa sotametaforia käytetään.

”Navetaan tunkeutunut susi” tai ”maamme rajoilla vaanivat vieraslajit” antavat viitteitä intentionaalisuudesta, tuottamuksellisuudesta.

”Nämä ovat ihmismaailmasta kumpuavia motiiveja, ja osaltaan eräänlaista ihmiselle kuuluvan vastuun siirtoa muunlajisille”, Toivola kuvaa.

Muunlajisia onkin antropomorfoitu kautta aikojen esimerkiksi saduissa, joissa eläimet edustavat eri luonteenpiirteitä. Inhimillistämässä on kuitenkin vaaransa. Sosiaalisen median alustoilla leviävät viraalivideot esimerkiksi kylvystä ”nauttivista” kaneista esittävät todellisuudessa kauhusta jähmettyneen eläimen.

Myös tavat ilmentää kunnioitusta muunlajisille ovat usein ihmislähtöisiä. Romantisoiva narratiivi esimerkiksi siitä, kuinka maitotilan jokainen lehmä on nimetty, on yksi tällainen. Eläinyksilön itseisarvo jää kuitenkin tunnustamatta.

”Kuvittelemme osoittavamme kunnioitusta eläimelle tavoilla, joilla on lopulta hyvin vähän todellista merkitystä eläimelle itselleen”, Toivola luonnehtii.

Jos haastatellaan elänteollisuuden tai elinkeinon edustajaa, hänellä on omasta positiostaan kumpuavia perusteita käyttäjä sanavalintoja. Nämä äänenpainot näyttäytyvät helposti neutraaleina, siinä missä eläinten itsemääräämisoikeuden tunnustava puhe puolestaan asenteellisenä. Asiantuntijatahohen valintaan Toivola suosittelee tutkijoiden konsultointia ja tutkittua tietoa. Auktoriteettina esiintyvillä etujärjestöillä on mediassa usein suhteettoman suuri sija.

”Vaikka journalismi pyrkii objektiivisuuteen, vaikuttavat toimittajan oma arvomaailma ja esimerkiksi toimituksen prioriteetit tähän”, Toivola jatkaa.

Journalistin ohjeet itsessään ohjaavat ihmiskeskeisyyteen; eläinten käyttäminen ihmisten tarpeisiin on yhteiskunnassa normi.

”Ei voida myöskään olettaa, että journalisti olisi jokaisen käsittelemänsä aiheen asiantuntija. Siksikin on tärkeää, että journalistin haastatellut asiantuntijaroolissa esiintyvät henkilöt ovat tehtäviensä tasalla.”

Kohti parempaa eläinviestintää

Ohjeiksi paremmin eläimen huomioon ottavaan kirjoittamiseen Toivola antaa erityisesti esineellistävien sanojen, kuten ”jalostusmateriaalin”, välttämisen.

”Puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä. Kiertoilmaisut, kuten ’ylilyönti’ tai ’epäasiallinen käytös’ häivyttävät eläimeen kohdistuvaa väkivaltaa”, huomauttaa Toivola.

Keskusteluilla on taipumus kohdistua yksittäisen henkilön toimintaan laajempien yhteiskunnallisten ongelmakohtien sijaan. Eläinten kokemaa kärsimystä hälvettyy sellaisten ilmausten alle, kuten ”torjuminen” tai ”poistaminen”.

Ihmisen rooli kaventuu Toivolan mukaan myös esimerkiksi metsästäjien ”somekestävissä” saalis-kuvissa, joissa verta ei juurikaan näy. Havupedillä asetelmallisesti makaava eläin vaikuttaa ensinäkemältä nukkuvalta.

Vastuullinen eläinjournalismi ulottuu myös kuvajournalismiin. Eläimen hädän viihteellistämisen tai esittäminen söpönä on mediassa valittavan yleistä. Toivola nostaa esille myös eläimen kohtelun kuvaustilanteessa.

”Kesyeläinten kuvaus tilanteeseen tottumattomalle eläimelle voi olla stressaavaa.”

Toivolan mukaan kuvan tulkintaa ohjaavat sen konteksti, vakiintuneet visuaaliset esitystavat ja esimerkiksi se, kuvataanko yksilöä, vai pikemminkin massaa.

Tarinatalous kannustaa asettamaan eläimen toiminnan ihmiselle samaistuttaviin viitekehyksiin. Tarinallistajan vastuulla on muunlajisesta kertominen eläinyksilön kautta eli keskiön pitäminen eläimessä, eikä esimerkiksi auttajan henkilökuvassa.

”Journalisti on vallitsevien eettisten ohjeiden mukaan toimintansa seurauksista vastuussa vain toisille ihmisille”.

Mediatoimintaa kaikille

TUOTTAJA: SOSPED

SISÄLTÖ: Haavoittuvassa asemassa oleville aikuisille suunnattua mediatoimintaa. Projektissa tuotettiin osallistujien kanssa inklusiivista mediatoimintaa kuvaava opas ja 20 jakson podcast-sarja.

Yhdenvertainen medialukutaito

TUOTTAJA: ICME Project

SISÄLTÖ: Yhdenvertaisen medialukutaidon suunnitteluperiaatteet auttavat eri alojen mediakasvattajia pohtimaan ja löytämään keinoja oman toiminnan kehittämiseksi.

Syrjimätön kieli -opas

TUOTTAJA: KSL

SISÄLTÖ: Oppaassa tutustutaan syrjimättömän kielen ulottuvuuksiin näkökulmina: selkeys, sukupuolittietoisuus, sateenkaaritietoisuus, antirasistisuus, vammaisuus ja sairaus ja luokkatietoisuus. Opas on suunnattu ensisijaisesti valtaväestölle, joka on usein tottunut katsomaan maailmaa vain omasta näkökulmastaan ilman vähemmistöjen huomioimista.

Kenen tietoo? - Opas inklusiivisempaan ja moninaisempaan journalismiin

TUOTTAJA: RAREmedia.fi

SISÄLTÖ: Tietopaketti siitä, kuinka journalistissa mediassa voidaan vahvistaa moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Oppaan sisältö perustuu media-alan ammattilaisten ja mediatutkijoiden haastatteluihin.

Ruskeat Tytöt

SISÄLTÖ: Itsenäinen verkkojulkaisu, joka on sitoutunut keskittämään ja normalisoimaan Ruskeiden naisten ja aliedustettua sukupuolta olevien ihmisten näkökulmia suomalaisessa ja pohjoismaisessa mediassa. Blogitekstejä, podcasteja, esseitä, videoita ja kirjoittajakoulu.

Mediasiltoja rakentamassa

TUOTTAJA: Mediametka

SISÄLTÖ: Useille eri kohderyhmille työpajaohjeita moninaisuutta huomioivaan mediakasvatukseen.

Muiden mediasta meidän mediaksi

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura & Pakolaisnuorten tuki

SISÄLTÖ: Maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisten nuorten mediatyöpajojen pohjalta kehitetty kulttuurisensitiivisen mediakasvatuksen opas, joka sisältää menetelmiä ja työvälineitä nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille.

Perehdy paikalliseen - opettajan ideapakka

TUOTTAJA: Uutismedian liitto

SISÄLTÖ: Aloitteleville suomen kielen aikuisopiskelijoille ja muille erityisryhmille suunnattu materiaali hyödyntää paikallista uutismediaa. Sopii myös alakoululaisille sekä erityisopetukseen yläkoulusta ammatilliselle toiselle asteelle.

Moni tiet tuun

Sosiaalisen median alustat käyttävät aikaamme, työtämme ja tunteitamme taloudellisen tuloksensa tekemiseen. Samalla ne muokkaavat halujamme, kokemuksiamme ja toimintatapojamme.

TEKSTI **MIIA VISTILÄ** KUVA **EEMIL FRIMAN**

Nuorten mediakasvatus

Huippula

TUOTTAJA: Pelastakaa lapset

SISÄLTÖ: Palvelu viidesluokkalaisten mediakasvatukseen. Seikkailu Huippulassa vahvistaa taitoja toimia digitaalisen arjen tilanteissa. Opettaja saa näkymän oman luokan osaamiseen ja suosituksia, joilla paikata sen puutteita. Materiaaleista hyötyvät myös huoltajat.

STOP nettikiusaamiselle -kirppu

TUOTTAJA: MLL

SISÄLTÖ: Tulostettava ja taitettava peli 5.-9.-luokkalaisten, joka auttaa pohtimaan reilua ja kunnioittavaa kohtaamista somessa ja peleissä ja vahvistaa kaveritaitoja digitaalisissa ympäristöissä. Kirpun jokaisesta luukusta löytyy kysymys tai vinkki. Ohjaajan ohjeista löytyy lisämateriaalia opitun rakentamiseen.

Läppä lentää -peli

TUOTTAJA: MLL

SISÄLTÖ: 4.-9.-luokille digitaalisten kaveritaitojen harjoitteluun ja nettikiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Pelin tehtäväkortista löytyy ohjaajan ohjeistus ja lisämateriaalia.

Monilukutaitoa vahvistamassa

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Monilukutaitoa vahvistamassa -hankkeen yhteydessä toteutetun kyselyn tuloksia. Kyselyyn vastasi yli 600 ammattioppilaitoksissa opiskelevaa nuorta eri puolilta Suomea.

Mielekästä oppimista kamerakynällä

TUOTTAJA: Koulujen elokuvaviikko & Valveen elokuvakoulu

SISÄLTÖ: Opas kertoo, miten videoiden tekemistä ja kuvaamista voi yhdistää eri aihealueisiin ja kaikkiin koulussa opettaviin oppiaineisiin helposti ja lapsia motivoivalla tavalla. Opas sisältää yli 50 tehtäväesimerkkiä, joita voi hyödyntää perusasteella sekä osin jo esiopetuksesta alkaen.

Some ja ulkonäköpaineet

TUOTTAJA: MLL:n Nuortennetti

SISÄLTÖ: Nuorille suunnatun testin tarkoituksena on lisätä somen luomiin ulkonäköpaineisiin liittyvää ymmärrystä ja rikkoa somen täydellisyyden illuusiota.

MLL:n Nuortennetin podcastit

TUOTTAJA: MLL:n Nuortennetti

SISÄLTÖ: Kahdeksan kpl 3-20 min. mittaisia podcasteja. Teemoina esimerkiksi ulkonäköpaineet, nettikiusaaminen ja paahtovanukas.

Alastonkuvia Siru- ulottuvuudessa

TUOTTAJA: MLL

SISÄLTÖ: Mobiilipeli, jonka teemana on itse tuotettu seksuaalinen materiaali, suostumuksellisuus ja seksuaalinen häirintä. Peli antaa ohjeita kuinka toimia ja mistä hakea apua, jos alastonkuvat leviävät nettiin. Peli on ilmainen ja sitä voi pelata anonymisti.

Mediaseksin lukutaito

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Eväitä seksipositiiviseen mediakasvatukseen. Opas sisältää konkreettisia vinkkejä ja toiminnallisia tehtäviä median seksisisältöjen käsittelyyn nuorten kanssa.

raa teilläasi

Tunnesäätely heikkenee

Someriippuvuus syntyy usein huomaamatta. Aloitamme somen käytön tilanteessa, jossa on tylsää tai kaipaamme lohtua tai yhteyttä toisiin ihmisiin. Riippuvuus syntyy esimerkiksi tunteisiimme eri tavoin vetoavasta sisällöstä, jonka algoritmit oppivat käyttöstämme tunnistamaan.

Mitä enemmän jumitamme ruudun ääressä, sitä vähemmän huomioimme kehoamme, tunnistamme tarpeitamme ja säätelemme sisäisesti tunteitamme. Kun tunteemme vaihtelevat somen ärsykkeiden mukaan, luovutamme algoritmeille vallan säädellä niitä.

Vertaamme filteröityä todellisuuteen

Vaikka tiedämme, että some näyttää valikoitua todellisuutta, ja että kuvat rajataan ja kuvissa käytetään filttareita, näkemämme vaikuttaa siihen, miten koemme toiset ja itsemme maailmassa.

Muiden ihmisten huippuhetkien näkeminen voi saada oman arkielämämme tuntumaan surkealta ja saavutuksemme vaatimattomilta. Tämä johtaa myös FOMO - eli fear of missing out -ilmiöön: Jos näemme kaverin hienon kuvan bileistä, voimme tuntea olomme ulkopuolisiksi, vaikka samalla meillä olisi ollut kivaa siellä mis- sä olimme.

Huomioitamme myydään mainostajille

Sosiaalisessa mediassa mainostus on käyttäjiensä tuottaman datan ansiosta tarkasti kohdennettua. Mainoksia suunnataan esimerkiksi ikäryhmän ja selautustumusten perusteella.

Algoritmit voidaan ohjata näyttämään sisältöä, josta syntyy tiettyjä tunteita. Datan perusteella osataan ennustaa, missä tunnetilassa sitä selaamme ja milloin olemme erityisen alttiita ostamaan.

Maailmankuvamme synkkenee

Somessa saamme asioista kärjekkäämmän ja polarisoituneemman kuvan kuin tutustuessamme niihin ihmisten kanssa kasvokkain.

Esimerkiksi Tiktokin on huomattu ohjaavan nopeasti terveydelle ja mielenterveydelle vahingollisen sisällön, kuten itsensä vahingoittamisen, äärelle.

Somessa on helppo levittää dis- ja misinformaatiota, eli epätosia ja harhaanjohtavia väitteitä. Emme aina ajattele, onko näkemämme tai lukemamme totta, jos se vahvistaa omia ennakkokäsityksiämme ja herättää meissä tunteita. Ja vaikka epäilimme sisällön todenperäisyyttä, voi jo epäilyksen herättäminen olla informaatiovaihuttamisen onnistunut tulos.

Informaatiovaihtamista voidaan vahvistaa vale- tai bottitileillä, jotka voivat näyttää tavallista käyttäjiltä, mutta joiden tarkoitus on jakaa kärjistävää informaatiota.

Teemme ilmaista työtä

Kun jaamme somessa kuvia, videoita, pohdintoja tai linkkejä, teemme sisällöntuotantotyötä, josta palvelut harvoin maksavat.

Pelkkä somen selaaminenkin on työtä, jolla koulutetaan algoritmeja tunnistamaan huomion nappaavaa sisältöä. Se tuottaa palvelulle lisäarvoa.

Selaamme somea, koska saamme siitä esimerkiksi arvostuksen ja yhteenkuuluvuuden kokemuksi. Some kaappaa sosiaaliset tarpeemme oman arvontuotantonsa välineeksi. Ilman somea pyrkisimme suurempaan vuorovaikutukseen ympärillämme olevien ihmisten kanssa.

Some muuttaa mieltämme

Sovellusten keräämän datan perusteella selviävät mieltymyksemme, poliittinen kantamme, sijaintimme ja arkiset tapamme. Data kertoo haluistamme, tunteistamme ja mielemme toiminnasta. Meitä ohjataan ostamaan tuotteita, janoamaan tietynlaisia kokemuksia ja näkemään maailma tietyllä tavalla.

Algoritmit ovat varjeltuja liikesalaisuuksia ja tieteelliset vaikutustutkimukset vievät usein vuosia. Saamme tietoa somealustojen vaikutuksista meihin usein vasta, kun on jo hiukan myöhäistä.

Emme onneksi ole täysin järjestelmien armoilla, vaikka ne ovelasti rakennettuja ovatkin. Vahvistamalla tietoisuuttamme tunteistamme, toimintatavoistamme ja todellisista tarpeistamme huomaamme helpommin, miten ja mihin some meitä ohjaa. Voimme irrottautua informaatiovirrasta aluksi lyhyiksi hetkiksi, vaikka se vaikeaa olisikin ja vahvistaa yhteyttä itseemme ja maailmaan, joka on konkreettisesti ympärillämme.

Polkuja medialukutaitoon. Opas vuosiluokille 1-6

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Opettajan opas medialukutaidon edistämiseen. Opas sisältää medialukutaidon valtakunnalliset hyvän osaamisen kuvaukset.

Polkuja medialukutaitoon. Opas vuosiluokille 7-9

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Opettajan opas medialukutaidon edistämiseen. Opas sisältää medialukutaidon valtakunnalliset hyvän osaamisen kuvaukset.

Tubettaa- verkkodokumentti

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Neljätoista tubettajaa kertoo, mikä on YouTube ja miksi he ja miljoonat muut ovat siellä. Oppimateriaali sopii sekä tubettajien seuraajille että aikuisille, joille ilmiö on vieras.

Videokoulutus: Aikuisten medialukutaitojen edistäminen

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Koulutus aikuisten parissa työskenteleville eri alojen asiantuntijoille sekä mediakasvatuksen kehittämisestä kiinnostuneille.

Videotietoiskusarja: Aikuiset ja ikääntyvät digitalisoituvassa yhteiskunnassa

TUOTTAJA: OdigO-hanke

SISÄLTÖ: 15 kappaletta 1-3 min videota.

IkäihMe-hankkeen materiaalipankki

TUOTTAJA: Lapin yliopisto ja IkäihMe-hanke

SISÄLTÖ: Hankkeessa tuotettuja materiaaleja ja muita materiaaleja, kuten linkkejä kirjastojen, järjestöjen ja Ylen tukimateriaaleihin.

Seniorisurf.fi- opiskelumateriaalit

TUOTTAJA: Vanhustyön keskusliitto

SISÄLTÖ: Aineistoa sekä tulostettavassa muodossa että videona digiopastusten tueksi.

Opiskele itse

TUOTTAJA: Enter ry

SISÄLTÖ: Aineistoa tietoteknisten asioiden itsenäiseen tutkimiseen ja opiskeluun. Sisällöt ovat senioreille suunnattuja ja ne ovat sekä Enterin omia että heidän yhteistyökumppaneidensa tuotantoa.

Digitreenit

TUOTTAJA: Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Kymmenittäin vinkkejä ja peruskurssi teknisten digitaalisten kehittämiseen. Digitreenit on suunnattu koko kansalle. Digitreenien tavoitteena on estää syrjäytymistä ja parantaa suomalaisten tasa-arvoa digiyhteiskunnassa.

Rauha rakentuu arjessa

TEKSTI DARIA TARKHOVA KUVA RIINA RANNASMAA

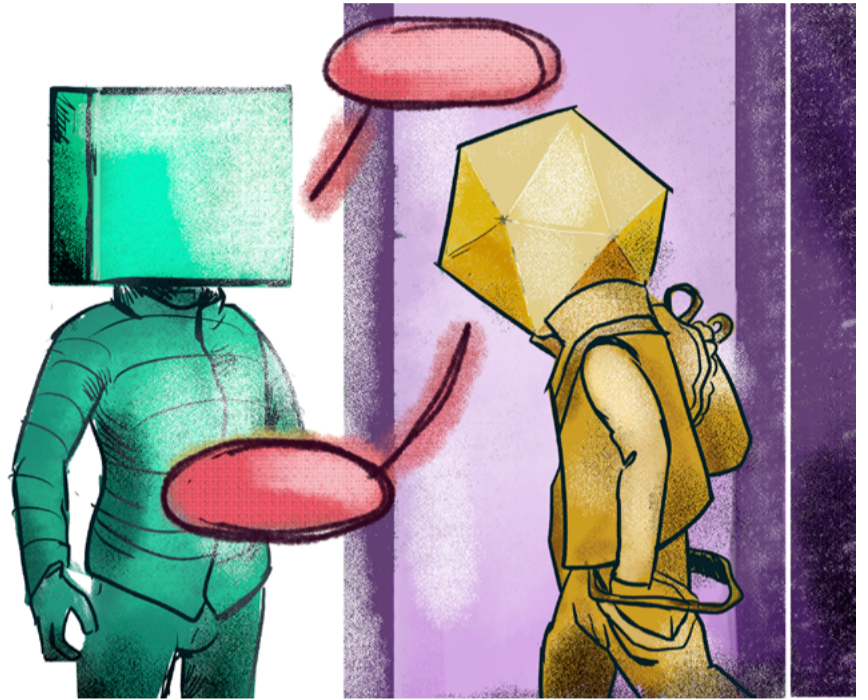
SOTAUUTISOINTIA SEURATESSA saattaa syntyä kuva siitä, että rauha saavutetaan geopolittisten suurvaltojen johtamis- sa neuvottelupöydissä. Rauha ei kuitenkaan ole päämäärä, vaan prosessi. Käsittelemme sotaa ja rakennamme rauhaa jokapäiväisessä elämässä, vaikka välitöntä sodan uhkaa ei olisi. Yhteiskuntatieteiden tutkijatohtori **Vadim Romashov** on perehtynyt arkiseen rauhaan. ”Arkipäivän rauha on ’toisen’ ymmärtämistä. Usein pintapuolisten poliittisten erimielisyyksien alla piilevät arkiseen elämään liittyvät yhtenäiset intressit”.

Romashov on tutkinut Georgian alueen kyliä, joissa asuu sekä armenialaisia että azerbaidžanilaisia. ”Jos he alkavat puida geopolittisia kysymyksiä, heidän arjestaan ei tule mitään. He priorisoivat kyläyhteisöä ja siihen liittyvää arkipäivän työtä.”

Kylät ovat kiinnostava tutkimuskohde, sillä 1990-luvun taitteen jälkeen armenialaisten ja azerbaidžanilaisten välillä on puhjennut etnonationalistisia väkivaltaisia konflikteja. Seurauksena sekä armenialaisia että azerbaidžanilaisia on pakotettu muuttamaan kotiseuduiltaan, jolloin on muodostunut diasporassa eläviä yhteisöjä useamman naapurivaltion alueelle.

Konfliktien viimeisin käänne on Azerbaidžannin miehittämän, suurelta osin armenialaisten asuttaman Vuoristo-Karabahin saarto, etninen puhdistus ja sitä seurannut luovutus Azerbaidžanille. ”Suomessa Armenian ja Azerbaidžanin välisiin konflikteihin liittyvä uutisointi keskittyy Venäjän pyrkimyksiin tilanteessa. Sodasta ei olla kiinnostuneita, sillä se ei muodosta uhkaa Suomelle. Ihmisten kokemukset ja henkilökohtainen taso unohtuu, ja geopolittinen taso korostuu”, kommentoi Romashov.

Eniten Suomeen vaikuttava, ja täten eniten mediassa näkyvä sota, on Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Sodan vaikutukset näky-

vät myös ihmisten arjessa: Suomeen on saapunut isohko joukko pakolaisia Ukrainasta. Suomen suurin vieraskielisten ryhmä suomenvenäläiset mielletään entistä useammin turvallisuushiksi. Moni ukrainalainen puhuu venäjää, ja juuri kieli saattaa arjen tasolla yhdistää ukrainalaisia ja venäläisiä diasporia.

Diasporassa eläville sota kotimaassa aiheuttaa monimutkaisia tunteita – niin kaipua kotiin, selviytyjän syyllisyyttä kuin taistelutahtoa kotimaan tilanteen parantamiseksi. ”Diaspora on ongelmallinen termi, koska siihen sisältyy oletus siihen kuuluvien ihmisten samankaltaisuudesta. Pysin käyttämään tarkempia termejä – esimerkiksi maahan muuttaneet tai vieraskieliset”,

Romashov sanoo. Käsitteeseen diaspora kuuluu pyrkimys stereotypisoida ihmiset yhteiseen tarinaan, jolloin heistä tulee valtavirtaisesta näkökulmasta helpommin ymmärrettäviä ja käsiteltäviä. Esimerkkinä voi pitää presidentinvaalien ympärillä tapahtuvaa argumentaatiota kaksoiskansalaisuuden kieltämisestä. Romashov toteaa:

”Jos valtavirtadiskurssi tarjoaa yhdenlaista tarinaa, johon maahanmuuttanut ei samaistu, hän on alttiimpi propagandalle ja radikalisoitumiselle.” Monimuotoisemmista henkilökohtaisista tarinoista muodostuu arkipäivän rauha, sillä niistä löytyy yhteisymmärryksen ja samaistumisen mahdollisuus.

Pienten lasten mediakasvatus

Empatiapolku

TUOTTAJA: Digiseikkailu

SISÄLTÖ: Eskarilaisille ja alakoululaisille interaktiivinen mahdollisuus harjoitella empaattista toimintaa netissä. Käy polulla yhdessä lapsesi kanssa ja keskustele tarinoiden, animaatioiden ja tehtävien kautta netiketistä, kaveruudesta ja kiusaamisen ehkäisystä.

Puuhakortit

TUOTTAJA: Oppi & Ilo (SanomaPro) ja KAVI

SISÄLTÖ: Puuhakortit johdattavat tutustumaan erilaisiin median muotoihin, välineisiin ja sisältöihin arjessa. Tehtävissä harjoitellaan kykyä käyttää, lukea, tulkita ja arvioida mediasisältöjä, viestiä median kautta, tuottaa omaa materiaalia sekä toimia turvallisesti medioissa.

Spoofy tietoturvapeli

TUOTTAJA: CGI

SISÄLTÖ: Spooft on älylaitteelle ladattava oppimispeli koulunsa aloittaville. Se tutustuttaa kyberturvallisuuden sanastoihin ja ilmiöihin. Vanhemmille ja opettajille on tarjolla omat pa-

ketit pelin suunnitelmalliseen kasvatuskäyttöön. Peli on saatavilla suomeksi ja ruotsiksi.

Medialeikki

TUOTTAJA: Kirkkonummen varhaiskasvatus, Diggaa mun digimatkaa -hanke

SISÄLTÖ: E-kirjassa opetellaan kriittistä medialukutaitoa valokuvaamisen ja äänittämisen avulla. Materiaali esittelee pedagogiikkaa Medialeikin taustalla sekä konkreettisia esimerkkejä sen käytännön toteuttamiseen. Materiaali on saatavilla myös ruotsiksi.

Medialogia!

TUOTTAJA: Mediametka

SISÄLTÖ: Keskustelukortit alakouluun mediakasvatuksen tueksi

Lyyti Kynänen ja Seppo Sananen

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Printtilehden tekoon Lasten lehtikone -ohjelma, Lyytin ja Seppo harjoituslehtinen, Lehtimetsäläinen-satukirja, tunne- ja vuoro-

vaikutustaitoihin keskittyvät Lyytin ja Sepon kaverikortit -peli sekä kaksi laulua. Kohderyhmä varhaiskasvatusikäiset.

Lasten uutiset

TUOTTAJA: Oulun lastenkulttuurikeskus / Valveen elokuvakoulu

SISÄLTÖ: Esi- ja alkuopetukseen suunnattu materiaali opastaa tekemään lyhyitä uutisvideoita ajankohtaisista tapahtumista sekä muista teki- jöille tärkeistä asioista.

Monilukutaito omaksi

TUOTTAJA: Mediametka ry

SISÄLTÖ: Oppimateriaali 4-6-vuotiaille. Mukana ohjeet äänityöpajaan, videotyöpajaan ja animaatiotyöpajaan.

Meidän jutusta tuttu

TUOTTAJA: KAVI, Ampun 4H-yhdistys, Metka, OAJ ja Plan Suomi

SISÄLTÖ: Toimintamallissa tutustutaan pienten lasten kanssa videokuvaamiseen ja itselle tärkeiden asioiden esittelyyn leikillisten kokeilujen avulla.

Sinisen valon sukupolvi

TEKSTI HANNA NIITYMÄKI KUVA ONDREI KANGAS

MANNERHEIMIN lastensuojeluliiton mediakasvatuskampanja *Sinisen valon sukupolvi* haluaa tukea huoltajia syylistämättä ohjaamaan lapsiaan älypuhelinmaailmassa.

”Ruudun takaa maailma näyttyy joskus liiankin raadollisena. Ruudun takana kiusataan ja tullaan kiusatuksi. Siellä jäädyään yksin ja vertaillaan itseä muihin. Ruudun takana hukutaan uutistulvaan ja jäädyään raakuuksien edessä omilleen. Ruudun takana sopimattomat sovellukset ja loputon mediavirta kiusaavat pieniä mieliä ilman aikuisen tuomaa turvaa. Ja siksi sinisen valon sukupolvea on kasvatettava.” Ratkaisuna MLL:n kampanja tarjoaa kiinnostusta lapsen elämään kohtaan ja valmiutta käydä jatkuvaa keskustelua asioista ruudun tällä ja tuolla puolen.

Sinisen valon sukupolvi -kampanja tarjoaa muun muassa vinkkejä siihen, miten puhua lapsen kanssa väkivalta-, sota- tai onnettomuus uutisista, miten suhtautua ruutu-aikaan ja tekoälyyn ja miten suojautua häirinnältä ja kiusaamiselta. Medioiden negatiivisilta vaikutuksilta suojautumisen lisäksi kampanja kehottaa valmentamaan lapsia toimimaan somessa ja netissä myönteisesti ja huomaavaisesti muita kohtaan.

MLL ehdottaa myös Parental Advisory -leiman tapaan toimivaa merkintää tekoälyllä tehtyihin sisältöihin. ”Tekoälyllä on laaja vaikutus lasten median käyttöön, sillä algoritmit määrittävät mitä videoita lapset katsovat, mitä uutisia he näkevät ja minkälaisia sisältöä he kuluttavat. Tekoälyn myötä todellisen ja kuvitteellisen raja on häilyvä. Jopa aikuisten on vaikea tunnistaa tekoälyn tuotoksia, ja lasten kohdalla tilanne on vielä vaikeampi.”

Suomessa hyvin tärkeänä nähdyn uimataidon lisäksi mediavirroissa uiminen alkaa olla yhtä elintärkeä kansalaistaito. Sen opettelu pitää aloittaa mieluummin ennemmin kuin myöhemmin.

Digiarjen suositukset perheille

TUOTTAJA: Oulun kaupunki

SISÄLTÖ: Suositukset sisältävät vinkkejä keskusteluun lapsen ja nuoren kanssa. Suosituksia voivat hyödyntää vanhempien ja huoltajien lisäksi myös muut lasten ja nuorten parissa toimivat tahot kuten sivistys- ja kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut, hyvinvointipalvelut ja vapaa-ajan toimijat kuten urheiluseurat sekä järjestöt.

Sinisen valon sukupolvi

TUOTTAJA: MLL

SISÄLTÖ: Sinisen valon sukupolvi tarvitsee vanhempiä -kampanja muistuttaa lasten ja nuorten vanhempiä olemaan kiinnostuneita ja keskustelemaan siitä, mitä lapset ja nuoret näkevät ja kokevat digilaitteillaan. Kampanjalle tehtiin koontisivu, jossa on runsaasti tietoa ja tukea vanhemmille kodin mediakasvatukseen.

Somettaako vai pelittääkö?

TUOTTAJA: Pelituki

SISÄLTÖ: Mukana ”Mikä on sinun pakokeinoisi?” -video, peli- ja puhelimenkäyttöttestit ja mustavalkohaaste. Materiaali on suunnattu 5.-9-luokan oppilaille, toiselle asteelle ja nuorisotyön käyttöön. Tehtävien avulla nuoret pääsevät pohtimaan omia peli- ja puhelimenkäyttötottumuksiaan.

Media ja hyvinvointilautapeli

TUOTTAJA: Värinautit

SISÄLTÖ: Printattava kaikenikäisille sopiva mediaa ja hyvinvointia tarkasteleva lautapeli virikkeeksi tai välipalaksi.

Opas tasapainoiseen digiarkeen

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Opas herättelee pohtimaan omaa median käyttöä ja sen vaikutuksia omaan ja lä-

heisten hyvinvointiin sekä antaa vinkkejä tasapainoiseen digiarkeen. Mukana myös vanhempainiltamateriaali.

Pullopostia mediameressä

TUOTTAJA: KAVI, Mediakasvatusseura, PEN, Metka, Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Miten media, empatia ja vuorovaikutustaidot liittyvät toisiinsa? Materiaali sisältää tietoa, tehtäviä ja toimintamallin vuorovaikutus- ja empatiataitojen kehittämiseksi mediakasvatuksen keinoin.

Digirajaton, Somerajaton ja Pelirajaton

TUOTTAJA: Sosped-säätiö

SISÄLTÖ: Tukea ja tietoa erilaisiin riippuvuuksiin.

Mieletöntä valoa

TUOTTAJA: Sosped-säätiö

SISÄLTÖ: Mieletöntä valoa tarjoaa media- ja kulttuurialan oppimis- ja harjoittelumahdollisuuksia haastavassa tilanteessa oleville nuorille aikuisille.

Vaikuttamiskortit

TUOTTAJA: Taksvärkki

SISÄLTÖ: 17 nuorille sopivaa vaikuttamisen keinoja. Mukana tietoa ja esimerkkejä. Saatavilla selkokielisenä versiona

Olet vaikuttava! -työpaja

TUOTTAJA: Taksvärkki

SISÄLTÖ: Koululle tilattava maksuton työpaja, jossa harjoitellaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja kriittisen ajattelun taitoja. Työpaja vahvistaa nuorten taitoja tunnistaa globaalien haasteiden taustalla vaikuttavia juurisyytä. Työpajassa tutustutaan myös sierraleonelaisten nuorten vaikuttamistyöhön.

Opas mediataitojen ja kansalaisaktiivisuuden vahvistamiseksi

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Valmiita työpajoja nuorten mediataitojen ja kansalaisaktiivisuuden vahvistamiseksi. Saatavilla myös englanninkielisenä.

Keskustelukulttuuri- videosarjan tehtäväpaketti kouluille

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Julia Thurén vihan valtatiellä -videosarjaan kuuluu kolme lyhyttä videota ja niihin laaditut 30 tehtävää. Videoilla Thurén tutkii ja pohtii tapaamme keskustella somessa ja keskustelupalstoilla. Sopii 6.-9.-luokkalaaisille ja toisen asteen opiskelijoille.

Nuorten Timantti - Oppimateriaali vaikuttamisesta nettikeskusteluihin

TUOTTAJA: Plan

SISÄLTÖ: Kymmenen harjoitusta, jota ovat kestoltaan 15-60 min. Teemoina mm. anti-trolliarmeija, pastissi, meemitehdas ja liskoaiivot. Materiaalin tehtävät vahvistavat oppilaiden vuorovaikutus-, myötätunto- ja vaikuttamisosaamista. Oppimateriaali on suunniteltu yläkoulun ja toisen asteen opetukseen.

Nuoret ja sananvapaus Euroopassa -materiaali

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura & Viestintä ja kehitys -säätiö (Vikes)

SISÄLTÖ: Nuorten kanssa tuotettuja, opettajille suunnattuja mediakasvatusmateriaaleja, joilla tukea nuorten ymmärrystä sananvapauden merkityksestä demokratiassa sekä nuorten vastuullista ja rakentavaa toimijuutta mediassa.

Vihapuheesta dialogiin

TUOTTAJA: Plan

SISÄLTÖ: Tietoa ja valmiita työpajarunkoja alakoulusta toiselle asteelle, joissa opitaan tunnistamaan vihapuhetta, herätellään empatiataitoja ja opitaan toimimaan vihapuhetta vastaan.

Valheenpaljastaja

TUOTTAJA: Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Valheenpaljastaja-juttusarja käsittelee faktaa ja fiktiota uutisissa ja sosiaalisessa mediassa ja tarjoaa tietoa ja työkaluja valeutisten ja some-huijausten selvittämiseen. Harjoituksia 5.-6. luokille, yläkoululaisille ja toiselle asteelle.

Huoli disinformaatiosta ei saisi muuttua ihmispeloksi

TEKSTI MIKKO HAUTAKANGAS KUVA SARI LAAPOTTI

JOS KYSYISIMME katugallupissa mediakasvatuksen tärkeintä tehtävää, arvelen, että aika moni mainitsisi disinformaation torjumisen. Huoli virheellisen tiedon leviämistä ja yhteisesti hyväksytyjen faktojen hämärtyämisestä tuntuu nyt ulottuvan kaikille yhteiskunnan alueille. Esimerkiksi tammikuussa 2024 Maaailman talousfoorumi arvioi riskiraportissaan väärän informaation leviämisen lähivuosien suurimmaksi uhkatekijäksi.

Disinformaation eli tarkoituksella harhaanjohtavan tiedon, ja misinformaation, eli vahingossa leviävien virheiden, huhujen ja vihjailujen tunnistaminen mediatulvasta ja erottaminen faktoista onkin kiistatta yksi tärkeimmistä mediataidoista. Me mediakasvattajat pyrimme vastaamaan tähän tarpeeseen kehittämällä erilaisia työkaluja, joiden avulla tiedon luotettavuutta voi arvioida. Ohjaamme miettimään itse sisältöihin liittyviä kysymyksiä: mikä on viestin lähde, miten asiaa perustellaan, millaisia reaktioita halutaan herättää? Samalla ohjaamme arvioimaan omaa roolia vastaanottajana: mitä tunteita minussa herää, onko minulla ennakoasenteita asiassa, miksi luotan tai en luota?

Kun huoli väärän tiedon leviämistä kasvaa, osa hulesta tuntuu kohdistuvan toisiin ihmisiin – niihin, jotka väärää tietoa levittävät sekä niihin, jotka siihen uskovat. Juuri tätä on polarisaatio. Luomme mielikuvia ”väärän tiedon

levittäjästä”, joiden toiminta muodostaa uhkia, ajatellaanpa sen takana sitten olevan pahansuopuutta tai typeryyttä. Ja kun huoli on suuri, se muuttuu helposti peloksi ja jopa vihaksi. Tämä näkyy erityisesti sosiaalisen median keskusteluissa, joissa disinformaatio-sanaa käytetään myös leimakirveenä erimielisiä vastaan. Itselle epämieluisan kaupallisen toimijan, kansalaisjärjestön, puolueen tai tutkimussuuntauksen tunnistaminen puhujan taustalta saattaa riittää perusteluksi tämän sanoman ohittamiseen.

Omia tunteita ja ennakoasenteita arvioiviin kriittisen lukutaidon kysymyksiin onkin paikallaan lisätä myös sen pohtiminen, mitä ajattelen viestin lähteestä ja miksi. Polarisaatio voimistuu ajatuksesta, että on valittava puolensa ja ne, keihin luottaa. Vastalääkettä voi olla vaikkapa se, että tunnistaa ja arvostaa oikeaa tietoa tai hyviä kriittisiä huomioita silloinkin, kun niiden lähde on muutoin eri linjoilla itsen kanssa.

Tämä ei tietenkään tee tarpeettomaksi kysymystä siitä, kuka viestiä levittää. On selvää, että erilaisissa mediaympäristöissä törmää myös tarkoituksella keskustelua hämmentäviin ja harhaanjohtaviin toimijoihin. Mutta yhteisen todellisuuden rakentamista ja tosiasioihin perustuvaa keskustelua ei edistä se, että epäilemme kaikkea hämmentävää tietoa valehteluksi tai nostamme ”kuka puhuu” -kysymyksen kaikista tärkeimmäksi, kun arvioimme, mihin luotamme.

Journalistiset periaatteet

Mediaa, kiitos!

TUOTTAJA: Uutismedian liitto, Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Aikuisille ja oppilaitoksille suunnattu materiaali, joka tarjoaa pohdittavaksi viisi näkökulmaa lehdistön työhön ja haastaa miettimään, mikä merkitys journalismilla on omassa media-arjessa.

Piiloleikki

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Materiaali antaa nuorille keinoja analysoida ja arvottaa mainoksia sekä auttaa tunnistamaan mainoksen median muusta sisällöstä. Oppimateriaalissa on hyödynnetty lisätyn todellisuuden (AR) sovellusta, jonka kautta voi katsoa julkaisun videot.

Trollitehdas

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Trollitehtaassa pääsee kokemaan, miten informaatiovaikuttaminen toimii sosiaalis-

sa mediassa. Pelin tavoitteena on näyttää, miten valeutisia, tunnepitoista sisältöä ja bottiverkkoja käytetään hyväksi ihmisten mielipiteisiin, tunteisiin ja päätöksiin vaikuttamisessa.

Pidä silmät auki - Jutuntekijän opas

TUOTTAJA: Uutismedian liitto, Nuorten Ääni

SISÄLTÖ: Oppaan ytimenä ovat käytännölliset harjoitukset, joiden avulla voi käydä läpi koko toimitusprosessin ideoinnista tiedonhankintaan, jutun rakentamiseen ja faktantarkistukseen.

Media Guide - Media Literacy for Adults

TUOTTAJA: Kansanvalistusseura

SISÄLTÖ: Helppolukuista tietoa journalismin etiikasta, sananvapaudesta sekä sosiaalisen median kriittisestä luennasta. Opas on saatavilla englanniksi ja arabiaksi.

Mediamuseo **Merkki**

TEKSTI **RIINA RANNASMAA** KUVA **HEIDI PIIROINEN**

JOULUKUUSSA 2023 vietettiin entisen Päivälehdien museon uudistuneiden tilojen avajaisia: Median museo ja arkisto on nyt nimeltään Merkki. Kävijä pääsee tutustumaan niin median historiaan kuin meemeihinkin. Kulttuuri- ja mielipidelehdille on oma osastonsa.

”Media muuttuu nopeasti ja museon sisällöt vaativat päivittämistä. Töitä uudistuksen eteen tehtiin pari vuotta, ensin muun työn ohella ja viimeiset puoli vuotta täyspäiväisesti”, museon johtaja **Saila Linnahalmel** kertoo.

Tilan raikas ja leikkisä ilme toimii hyvänä tasapainona vakaville aiheille. Sananvapaudesta, vastuullisesta journalismista ja disinformaatiosta

pääsee lukemaan vivuilla ohjattavista näytöistä, ja esimerkiksi kiellettyjä kirjoja tutkimalla.

Näyttelytilan keskelle on koottu kuvia ja tietoja *Päivälehdien* perustajista, sen toimituksen jäsenistä, ystävistä ja tukijoista.

Lämpimän keltaisena hohkaava lukupiste kutsuu kuuntelemaan lasten uutisia ja tutustumaan monikieliseen lastenkirjallisuuteen. Valikoimasta löytyy niin *Välskärin kertomukset* kuin *Aku Ankakin*.

Kierreportaita pitkin laskeudutaan Painokelariin, jossa on näytillä vanhaa kohopainotekniikkaa käytettyä laitteistoa. Katselua säästää painokoneiden suhinasta ja naputuksesta koottu äänimaailma.

Tunnista disinformaation strategiat

TUOTTAJA: Project Caverna

SISÄLTÖ: Yläkoulun ja toisen asteen opettajille suunnattu materiaali sisältää kolme mis- ja disinformaatiota käsittelevää dokumenttielokuvaa, aktiviteetteja luokkahuoneeseen ja opettajille kiteytetyt ohjeet, jotka auttavat saamaan selkoa disinformaation labyrinttiin.

Sisältösekaannuksen selviytymisopas

TUOTTAJA: Tampereen yo ja Aalto yo

SISÄLTÖ: 13 helppotajuista artikkelia aiheista kuten: valeuutiset, trollaus, näennäistiede, sala-liittoteoriat ja propaganda. Mukana myös omat artikkelit mediakasvattajille ja journalisteille.

Oppituntivinkit

TUOTTAJA: Uutismedian liitto

SISÄLTÖ: Pari kertaa kuukaudessa ilmestyvissä vinkeissä käsitellään ajankohtaisia uutisaiheita, kouluvuoden rytmiin liittyviä teemoja ja erilaisia medianlukutaitoon liittyviä aiheita. Vinkkejä on tarjolla esiopetukseen, alakouluun, yläkouluun, toiselle asteelle ja erityisryhmien opetukseen.

Missä kulkevat median rajat?

TUOTTAJA: Uutismedian liitto

SISÄLTÖ: Videoilla journalistit esittävät median toimintaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Mitä sinä vastaisit? Materiaali on suunnattu yläkouluille ja toiselle asteelle.

Surfa lugnt eller spela vidare?

PRODUCERAD AV: Pelituki

INNEHÅLL: Riktat till elever på klasser 5–9. Materialet innehåller uppgifter som ger unga en möjlighet att reflektera över sin tillvaro på sociala medier och digitala spel.

Digiryggsäcken

PRODUCERAD AV: Pelituki

INNEHÅLL: Riktat till familjer med barn i 5–10 års och kan användas vid förskolan och med lågstadie-elever. Materialet innehåller information, uppgifter och diskussionskort som underlättar genomgång av användning av digitala enheter samt medieinnehåll.

Medialäskunnighet materialbank på svenska

Flera material för olika årsgrupper. Många materialer är presenterad annanstans i Mediaattori.

MIK för mig

PRODUCERAT AV: Statens medieråd (Sverige)

INNEHÅLL: Ett digitalt verktyg, MIK för mig, fyllt med diskussionsfrågor, övningar och färdiga lektionspaket om källkritik, vinklade budskap och relationer på nätet. Materialet riktar sig till lärare i grundskolan och på gymnasiet samt till bibliotekarier.

Propaganda och bilders makt

PRODUCERAT AV: Statens medieråd (Sverige)

INNEHÅLL: Statens medieråd har tagit fram ett skolmaterial som ska stärka barns och ungas ”visuella läskunnighet”, värna demokratin och bidra till att förebygga våldsbejakande extremism. Materialet riktar sig till mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet.

Trickfilmer - Trick, illusioner och optiska villor

PRODUCERAD AV: Filmveckan för skolor & film-skolan Valve

INNEHÅLL: Material för grundskolorna om att producera trickfilmer och illusioner.

Självporträtt

PRODUCERAD AV: Filmveckan för skolor & Filmskolan Valve

INNEHÅLL: Material som undervisar i att göra ett digitalt självporträtt. Fungerar för elever från år 3 till 9.

Koulunkäyntiä japanilaisittain

Monster – Vaarallinen leikki ja Kouluvuosi Japanissa tarjoavat sekä näköaloja japanilaiseen koulumaailmaan että kiinnostavia kulmia ajankohtaiseen keskusteluun suomalaisesta koulusta.

TEKSTI MARJO KOVANEN

TRILLERIMÄISESTI RAKENTUVAN draaman *Monster* on ohjannut nykyelokuvan palkittu mestari **Hirokazu Kore-eda**. Hän tarkastelee elokuvissaan lämpimän humanilla otteella erilaisia perheitä ja ylipäätään ihmisten välisiä suhteita. *Monsterissakin* on kyse perheistä, mutta myös kouluyhteisöstä suurena kollektiivina ja erityisesti lapsen paikasta siinä. Lisäksi elokuva tutkii normeja, erilaisuutta sekä hyvinkin poikkeavien näkökulmien yhteensovittamista.

Emma Ryan Yamazakin ohjaama dokumentti *Kouluvuosi Japanissa* seuraa tokiolaisen koulun 1. ja 6. luokkien oppilaita vuodenaikojen vaihtuessa. Opettaja Endo sensei kiteyttää opettajan tehtäväksi auttaa oppilaita murtautumaan kuoristaan, mutta myös kasvamaan osaksi yhteiskuntaa. Opettaja-Endo, joka motivoi oppilaitaan iskemällä munankuoria päähänsä saaden kollegoiltaan arvostelua oppilaiden villittumisestä, on

Lopputekstien jälkeen

TUOTTAJA: Koulukinon Media-avain
SISÄLTÖ: Alakouluikäisille suunnattuja tehtäviä, jotka kannustavat katsomaan elokuvaa aktiivisella otteella ja purkamaan nähtyä jälkikäteen mm. vapaan leikin, keskustelun ja luovan toiminnan kautta.

Elokvakasvatusta etäopetukseen

TUOTTAJA: Koulukino
SISÄLTÖ: Vinkkejä maksutta kotona katsottavista elokuvista oppimateriaaleineen ala- ja yläkouluille sekä toiselle asteelle. Vinkit on jaoteltu pitkän fiktion, dokumenttelokuvan ja lyhytelokuvan kategorioihin.

Kelaamo.fi

TUOTTAJA: Koulukino
SISÄLTÖ: Kelaamosta löytyy kootusti suomalaisten lasten ja nuorten tekemiä videoita ja elokuvia. Sivustolle voi lähettää oman elokuvan- tai osallistua sen kautta useisiin valtakunnallisiin elokuvakilpailuihin.

Kotitehtäviä elokvakasvatukseen

TUOTTAJA: Koulujen elokuvaviikko
SISÄLTÖ: Kuvaa yksinkertaisia elokvatrikkejä, etsi videokameran avulla merkkejä vuodenaikojen, tee avarusseikkailu ja askartele illuusioleluja! Tehtävät on jaoteltu 0-2. -luokille, 3.-6. -luokille ja 7.-9. -luokille.

Keisarinna uudet vaatteet

TUOTTAJA: Eetti
SISÄLTÖ: Tietoa ja tanssitaideita yhdistävä työpaja vaatteiden elinkaaresta ja vastuullisesta kuluttamisesta alakoulun 3.-4.-luokkalaisten.

Työpaja kestää noin kolme oppituntia ja sisältää viisi opetusvideota.

CinEd -elokvakerjasto

TUOTTAJA: CinEd-verkosto ja IhmeFilmi
SISÄLTÖ: Kokoelma nyky- ja klassikkoelokuvia ei-kaupalliseen käyttöön. Mukana on pedagogisia harjoituksia. Alusta sisältöineen on monikielistä. Elokvat ovat nähtävissä alkuperäiskielisinä ja ne on tekstitetty useille kielille.

Kaikki kuvaa

TUOTTAJA: Amazement
SISÄLTÖ: Sivusto, joka opastaa oman elokvan tekemisessä alusta loppuun. Sivuston oppimateriaali koostuu elokvan eri osa-alueita käsittelevistä videotutoriaaleista. Kohderymä peruskouluikäiset.

Elokvapolku

TUOTTAJA: KAVI
SISÄLTÖ: Elokvapolku sisältää esi-, ala- ja yläkouluun polut, jotka on suunniteltu kouluissa

Fiktiivinen elokuva *Monster* kuvaa myös koulumaailmassa ilmenevää kipua ja häpeää.

kiinnostava vertailukohta *Monsterin* opettajalle, joka hänkin suhtautuu työhönsä omistautuneen intohimoisesti. Molemmissa elokuvissa tulee esille sotilasjärjestelmästä periytyvä hierarkia, jossa yksilön rooli on kannatella yhteisön kunniaa.

Kouluvuosi Japanissa -elokuvan kohtaus, jossa oppilaita valmistetaan maanjäristyskatastrofin varalta, osoittaa, miten kurilla ja järjestyksellä rakennetaan yhteiskunnallista resilienssiä. *Monster* näyttää tämän yhdenmukaisuutta vaativan järjestyksen toisen puolen, kun heikko erilaisuuden sietokyky työntää sopeutumattomia yksilöitä marginaaliin. *Monsterissa* pakopaikka löytyy järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolelta, villiintyneen luonnon keskellä lojuvasta hylätystä junanvaunusta.

Kummassakin elokuvassa esitellään koulun aulan kenkäkaappi. Dokumentissa se nousee yhteisöllisyyden ja järjestelmällisyyden symboliksi. Samanväriset kengät ovat siistissä rivissä ja oppilaat yhdessä pitävät huolta siisteydestä ja puhtaudesta. *Monster*-elokuvassa kenkäkaappi kuvastaa järjestystä, joka uhkaa lipsahtaa kaaokseen heti, jos yksikin kenkäpari poikkeaa ruodusta.

Molemmissa elokuvissa suhtaudutaan kriittisesti japanilaiseen kollektivismiin, mutta erityisesti *Kouluvuosi Japanissa* tuo sen vahvuudetkin esille. Dokumentissa koulu näyttää lempeällä kurilla aikaansaadun järjestyksen kehtona, jossa oppilaat

tietävät paikkansa osana yhteisöä ja ponnistelevat menestyksensä eteen sinnikkäästi. Pettymyksen kyyneliltäkään ei vältytä, kun tavoitteisiin ei yllä, mutta sitten vain tehdään lisää töitä. *Monsterin* moninäkökulmainen kerrontateknikka selventää, että oppilaiden, vanhempien ja opettajien kokemukset eriyvät toisistaan, ja muiden motiiveja on hankala ymmärtää. Dokumentissa painottuu, miten hyvien käytöstapojen oppiminen ja muiden huomioiminen rakentavat toimivaa yhteisöä. *Monster* taas näyttää, miten jäykän käyttäytymiskoodiston taakse voi piiloutua surua, kipua ja häpeää. Nämä kaksi elokuvaa piirtävät kuvaa japanilaisesta koulusta, jossa lempeä ja rakkautellinen kuri kasvattaa vastuullisia ja sinnikkaita yhteisön jäseniä, mutta jossa poikkeavuus saattaa johtaa yhteisöstä syrjäyttämiseen. Tarpeellisia näkökulmia myös suomalaisen koulukeskusteluun!

Monster - Vaarallinen leikki on tilattavissa
Koulukinonäytöksiin elokuvateattereihin. Elokuvan maksuton oppimateriaali on saatavilla osoitteessa www.koulukino.fi/oppimateriaalit/monster-vaarallinen-leikki/

Kouluvuosi Japanissa on saatavilla kouluun
katsottavaksi Koulukino Suoratoiston kautta syksystä 2024 alkaen

tehtävän elokuvakasvatuksen tueksi. Polkujen tehtävät tukevat varhaiskasvatuksessa, koulussa tai koulunäytöksissä nähtävien elokuvien käsitteilyä oppitunnilla.

Seikkailuopas elokuvakerhoille

TUOTTAJA: Valveen elokuvakoulu, Oulu

SISÄLTÖ: Elokuvakerhojen opas kannustaa elokuvaharrastuksen pariin. Sen avulla on helppo käynnistää oma elokuvakerho. Oppaasta hyötyvät esimerkiksi opettajat ja nuoriso-ohjaajat. Kohderyhmä yläkouluikäiset.

Elokuvalliset musiikkivideot

TUOTTAJA: Valveen elokuvakoulu, Oulu

SISÄLTÖ: 60 min. näytöksen elokuvallisista musiikkivideoista. Videot esittelee mediaopettaja Antti Haaranen. Sisältö on räätälöity yläkouluun ja toiselle asteelle.

Sarjiskone

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Koneella lapset ja nuoret pääsevät tekemään, tallentamaan ja jakamaan omia sarjakuviaan verkossa niin mobiililla, tabletilla kuin tietokoneellakin. Sarjiskone.fi on suunniteltu työkaluksi sekä oppimiseen, opettamiseen että median tuottamiseen.

Mysterijuna - Pakopeli raiteilla

TUOTTAJA: Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Peli 11-16-vuotiaille, joka tukee loogisen päättelyn ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä. Ohessa opetussuunnitelma ja valmiita tuntisuunnitelmia koodauksen alkeisiin.

Aloittelijan opas yhdenvertaisempaan pelitoimintaan

TUOTTAJA: Helsingin kaupungin nuorisopalvelut

Sisältö: Teemat ovat pelikasvatus, tunnekasvatus, pelitoiminnan taustarakenteet, turvallisempi tila sekä viestintä. Työkaluina yhdenvertaisuussuunnitelma, eettinen ohjeisto, häirintäyhdyshenkilötoiminta sekä turvallisemman tilan periaatteiden rakentaminen.

Serverin paras -animaatio

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Animaatio käsittelee pelaamista ja sen merkitystä arjessa, ajankäytössä ja kaverisuhteissa sekä itsesääntelyä. Animaatio on suunnattu 3.-6.-luokkalaisille. Mukana keskustelukysymykset. (Mediaattorin kunniainnointi raikkaasta representaatiosta menee tälle animaatiolle)

Verkkopakopeli

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Pakopeli sopii vuosiluokille 6.-9. Tehtävät liittyvät arjen mediankäyttötilanteisiin. Pelissä herätetään keskustelua netin kaupallisuudesta sekä muistutetaan yksityisyyden suojasta ja vastuullisuudesta someviestittelyssä. Pelaajan on myös tunnistettava eri mediatekstejä sekä arvioitava tietolähteiden luotettavuutta. Myös ruotsiksi.

Non-Toxic pelikulttuuri

TUOTTAJA: Helsingin kaupunki koordinoi

SISÄLTÖ: Valtakunnallinen hanke, jossa pelikulttuuria ja pelitoimintaa kehitetään kaikille avoimeksi ja turvalliseksi, vihapuheesta ja häirinnästä vapaaksi harrastukseksi. Sisältää esimerkiksi videosarjan.

Emma1234 kaudet 1-2

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Interaktiivinen somepeli lapsille ja nuorille, jossa pelaajan tehtävänä on paljastaa luokkalaista piinaavaan trollin henkilöllisyys. Toinen kausi nostaa esille teemoja erityisesti nettikiusamisesta ja somekäyttäytymisestä. Tarina mukautuu pelaajan tekemien valintojen mukaan ja siinä on useita eri loppuratkaisuja.

Ensitreffit pleikkarilla

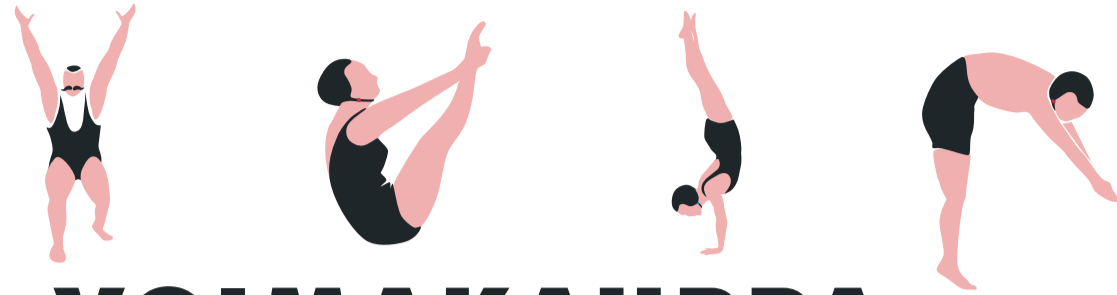
TUOTTAJA: Lahden kaupunginkirjasto

SISÄLTÖ: Pelivideosarjassa Lahden pääkirjaston kirjastonhoitajat Jenna Salo ja Maija Rauhamaa vinkkaavat kirjaston valikoimista löytyviä konsolipelejä. Videolla testaillaan ja arvostellaan vinkattuja pelejä.

Pelikasvattajan käsikirja 2

TUOTTAJA: Pelikasvattajien verkosto

SISÄLTÖ: Helposti lähestyttävä yleisteos kotikasvattajille ja ammattilaisille, jossa annetaan tutkimukseen ja kokemukseen pohjautuvaa tietoa pelaamisesta ja pelikulttuurista.

VOIMAKAUPPA - UTELIAAN, AKTIIVISEN JA OPPIMISHALUISEN KAUPPA

Tilaukset: kauppa.voima.fi & tilaukset@voima.fi

Kuoppa, Tanskanen

KAPITALISMIN SUURI ILLUSIO

Teos esittelee yhdeksän keskeistä valhetta, joiden varassa nykyjärjestelmä lepää. Teos palauttaa talouspuheen arjen tasolle ja kysyy, miksi hoiva nähdään kustannuseränä, miksi ympäristön tuhoaminen kasvattaa taloutta ja miksei talouden tehtävä ole taata jokaisen ihmisen perustarpeet.

25⁹⁰€

+ POSTIKULUT

Jari Tamminen

NAUTI TYHJYYDESTÄ Ja muita vastamainoksia

Kirja koostuu vastamainoksista ja niitä taustoittavista teksteistä. Teos perustuu Häiriköt-päämajan julkaisuihin vuosina 2015–2019.

10€

+ POSTIKULUT

JÄ MUUTA
VASTAMAINOKSIA

Paleface

EMME SUOSTU PELKÄÄMÄÄN REMIX 7"

Vuonna 2016 julkaistu Emme suostu pelkäämään -kappale sa jatkoa remixin muodossa. Remix-versiolla räppäävät Palefacen lisäksi Ege Zulu, Poeettinen, Tiia Karoliina, Juno sekä Barbaro El Urbano Vargas.

15€

+ POSTIKULUT

Acton

WHO MADE WHO Värityyskirja

40 sivua espoolaislähtöisen old school -graffititaiteilijaactonin maalauksia odottaa värittäjänsä. Teoksen ensimmäinen painos myytiin loppuun hetkessä.

14⁹⁰€

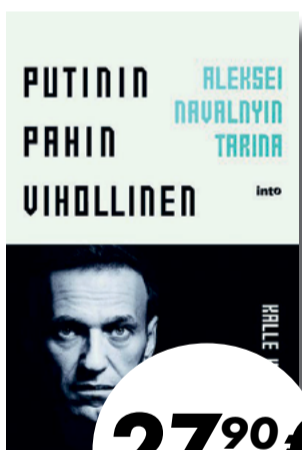
+ POSTIKULUT

Kalle Kniivilä

PUTININ PAHIN VIHOLLINEN – Aleksei Navalnyin tarina

Kirja kertoo maailman tunnetuimmasta poliittisesta vangista, hänen taistelustaan Venäjän korruptiota vastaan ja hänen maanlaajuisesta organisaatiostaan, joka nyt on julistettu äärijärjestykseksi ja lakkautettu. Kirja kertoo myös siitä, mitä Venäjän politiikassa tapahtuu, kun Aleksei Navalnyi on vankilassa ja hänen lähimmät kollegansa maanpaossa.

27⁹⁰€

+ POSTIKULUT

9 numeroa

39€

VOIMAN VUOSITILAUS

Tilaamalla lehden olet ensimmäisten lukijoiden joukossa. Samalla tuet riippumatonta journalismia ja Voiman ilmestymistä jatkossakin.

**LISÄÄ TUOTTEITA
VERKKOKAUPASSA!**